

תופעת הגירת צעירים מרצועת עזה

22 בספטמבר 2023

עיקרים

- ◀ בשנים האחרונות ניכרת עלייה בהיקף תופעת הגירת צעירים מרצועת עזה. קשה לאמוד את ממדי התופעה משום שבאופן טבעי חמאס אינה מפרסמת מספרים מדויקים. אולם, על פי מספר פרסומים, **מאז השתלטות חמאס על עזה בשנת 2007 עזבו את רצועת עזה לחו"ל כ- 250-350 אלף צעירים**. יעד ההגירה הראשוני של הצעירים הוא תורכיה כשהכוונה היא להמשיך משם ליעדים אחרים בעיקר באירופה וקנדה.
- ◀ הנושא עלה לאחרונה לכותרות לאחר שב-9 בספטמבר 2023 התפתחו עימותים אלימים מול משרד נסיעות בעזה, אשר קיבל זיכיון להנפיק ויזות לתורכיה, בין מאות צעירים פלסטינים שהגיעו למשרדי החברה לבין מאבטחיה. באירועים נפצעו מספר צעירים ונגרם נזק למשרדי החברה. בעקבות כך הופסקה הנפקת הוויזות ע"י תורכיה למספר ימים והיא חודשה רק ב-17 בספטמבר 2023.
- ◀ נראה שהתופעה הולכת וגוברת וההתקהלות מול משרדי החברה ממחישה את היקף הביקוש לוויזות. כך, למשל דווח, כי **בשבוע אחד התקבלו 18 אלף בקשות הגירה לתורכיה וכי 83 אלף איש נמצאים ברשימת המתנה לצאת מהרצועה דרך מעבר רפיח**. גם בדיקת נתוני הגלישה, מצביעה על עלייה משמעותית בהיקף החיפושים של המילה "הגירה" בקרב גולשים פלסטינים.
- ◀ הסיבות הבולטות לתופעה נעוצות בעיקר בחוסר התקווה בקרב הצעירים, האבטלה, בעיקר בקרב בוגרי אוניברסיטאות, שמספרם מגיע למאות אלפים, קריסת המגזר הפרטי עקב הרס מפעלים וחברות, יוקר המחייה, היעדר מדיניות טיפול סוציאלי ורמת שירותים נמוכה, בעיקר בריאות הנפש, וכן ההגבלות הישראליות שמוטלות על רצועת עזה.
- ◀ בחמאס מנסים, כאמור, "לעמעם" את ממדי התופעה בטענה, שלא חל שינוי במספר היוצאים דרך מעבר רפיח והם מדגישים שמספר הנכנסים לרצועה אף גבוה מעט ממספר היוצאים. טענת חמאס היא שהדיווחים הללו הם ניסיון גורמי ביטחון של הרשות הפלסטינית להכפיש את ממשל חמאס, להציג את כישלונם בניהולת הרצועה, ובכך להתסיס את תושבי הרצועה נגדו.
- ◀ לפי שעה ממדי ההגירה פחותים בהרבה מממדי הגידול הטבעי. יחד עם זאת **הגירה מאסיבית של שכבת גיל מסוימת עשויה להשפיע על המרקם החברתי והכלכלי ברצועה**. זאת ועוד, נראה שבני שכבת הגיל הזאת הם גם אלה אשר פעילים בזרועות הצבאיות של ארגוני הטרור ברצועה. לא ברור האם להגירה המאסיבית תהיה השפעה גם עליהן ועל פעילותן.

פירוט

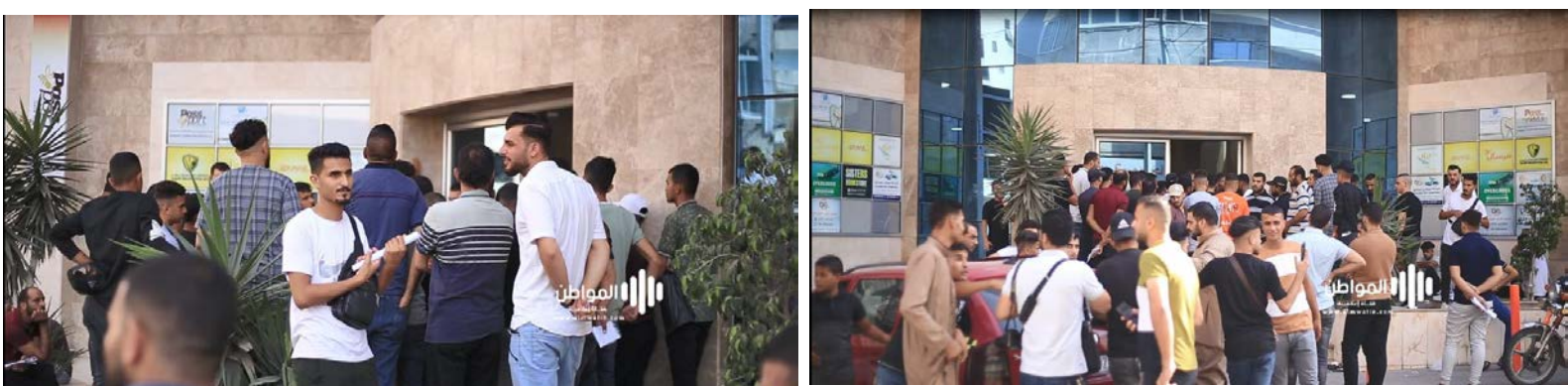
נתונים כלליים

◀ לטענת הלשכה הפלסטינית המרכזית לסטטיסטיקה, ברצועת עזה חיים נכון לשנת 2023 כ-2.2 מיליון תושבים. לפי נתוני אונר"א ברצועה חיים כיום 2.1 מיליון איש, 1.7 מיליון מהם פליטים (אתר אונר"א בשפה הערבית, 21 בספטמבר 2023). לטענת משרד הפנים בעזה (השייך לממשל חמאס), נכון לסוף שנת 2022, ברצועה חיים, 2.375 מיליון איש (אתר משרד הפנים בעזה, 4 בינואר 2023). יש לציין כי כל המספרים הללו הם אומדנים וחישובים בלבד מאחר שמזה 15 שנה לא נערך מפקד אוכלוסין מסודר ברצועת עזה. מבין תושבי הרצועה, על פי נתוני הלשכה הפלסטינית המרכזית לסטטיסטיקה, נכון לחציון הראשון של שנת 2023, מהווה אוכלוסיית הצעירים (גילאי 19-29) 21% מכלל תושבי הרצועה, קרי כ-466 אלף (אלקדס, 10 באוגוסט 2023).

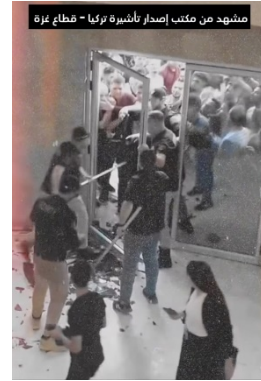
עימותים אלימים סמוך למשרד נסיעות בעזה

◀ לאחר מספר ימים בהם נדחקו עשרות צעירים במשרד חברת "פספורט" בעזה, שקיבלה לאחרונה את המונופול להנפקת אשרות נסיעה לתורכיה, החלו ב-9 בספטמבר 2023 עימותים בין הצעירים לבין מאבטחי החברה בהם נפצעו מספר צעירים. בעקבות האירועים הודיעה חברת "פספורט" כי על פי החלטת הקונסוליה התורכית, תופסק קבלת הבקשות החל מ-10 בספטמבר 2023 למעט אנשי עסקים, סטודנטים ומקרים של איחוד משפחות. הנפקת הוויזות חודשה ב-17 בספטמבר 2023.

◀ מועצת המנהלים של אגודת סוכני התיירות והנסיעות בעזה קראה לוועדת המעקב הממשלתית להסדיר את הנושא מול אגודת סוכני התיירות והנסיעות, ולפעול להשבת תפקידן של עשרות חברות התיירות בהשלמת התהליכים לוויזה תורכית בתיאום עם חברת "פספורט" כדי לחסוך זמן, מאמץ ועלויות עבור פלסטינים המבקשים לצאת לתורכיה. האגודה האשימה את חברת "פספורט" כי היא ניצלה את קבלת המונופול בנושא כדי להעלות את המחירים (אתר SND, 9 בספטמבר 2023; דניא אלוטן, 9 בספטמבר 2023; אתר Ultra Palestine, 10 בספטמבר 2023).

הדוחק מול משרד חברת "פספורט" (חשבון הטוויטר @fateh__1965, 7 בספטמבר 2023)

מימין: עימות שאירע בכניסה למשרד חברת "פספורט" (חשבון הטוויטר @Hakeam_ps, 9 בספטמבר 2023).
משמאל: פצועים מהאירוע (אלמשרק ניוז, 9 בספטמבר 2023)

ממדי התופעה

◀ כתבת תחקיר שפורסמה באלאיאם חושפת שבשבעת החודשים האחרונים נרשמה עלייה ניכרת במספר הצעירים המהגרים מהרצועה ואלה והמבקשים לצאת ממנה בעיקר למדינות אירופה וקנדה. המשרדים שבאמצעותם אפשר לקבל אשרות מסע לתורכיה, התחנה הראשונה בדרכם של הצעירים, מטפלים בבקשות רבות מאד ואלפים ממתנינים בתורכיה להשלים את מסעם ליוון (אלאיאם, 1 בספטמבר 2023).

קבוצת צעירים מבית לאהיא, עם הגעתם לשדה התעופה בקהיר
(דף הפייסבוק הבית הפלסטיני, 1 בספטמבר 2023)

מראות יומיים במעבר רפיח של צעירים הנפרדים מיקריהם לפני הגירתם לחו"ל
(חשבון הטוויטר @fateh__1965, 7 בספטמבר 2023)

◀ כתבת תחקיר ששודרה (ב-19 בספטמבר 2023) בערוץ הטלוויזיה הפלסטיני בשם "ההגירה מעזה - תופעה שאף אחד לא מדבר עליה", הוקדשה לתופעה זו. בכתבה מספרים צעירים מהרצועה על רצונם להגר, זאת משום שלדבריהם אין עתיד בעזה בשל המצב הכלכלי ושיעור האבטלה הגבוה. **לפי הכתבה ב-15 השנים האחרונות עזבו את רצועת עזה כ-250 אלף צעירים לחו"ל** (ערוץ הטלוויזיה הפלסטיני, 19 בספטמבר 2023).

◀ **מחמד אבו ג'יאב, חוקר לענייני כלכלה מעזה, מציין שתופעת הגירת הצעירים מרצועת עזה רשמה גידול חסר תקדים במהלך העשור האחרון. מספר רב של צעירים כבר עזבו את הרצועה, ורבים אחרים מבקשים לעשות זאת.** לדבריו, למרות הסכנות בדרך וחוסר הבהירות לגבי עתידם במדינות היעד, **הצעירים מתעקשים לעזוב את רצועת עזה בחיפוש אחר הזדמנויות טובות יותר.** הוא ציין גם את העלייה בשיעורי האבטלה, המחסור במקומות עבודה ותופעת החיקוי כגורמים לעלייה בממדי ההגירה.

◀ אבו ג'יאב הוסיף שאם הרשויות המוסמכות רוצות להילחם בתופעה, עליהן לטפל בסיבותיה באמצעות יצירת מקומות עבודה ותקווה לעתיד, ואימוץ תוכניות ואסטרטגיות שיטפלו בבעיות הצעירים ויגבשו פתרונות לגידול במספר בוגרי האוניברסיטאות שאינם מוצאים תעסוקה. הוא הוסיף כי יש לפעול ליצירה ולמימון של פרויקטים קטנים וגדולים שיתרמו לחיזוק המשק וליצירת מקומות תעסוקה לצעירים, שכן לדעתו, רוב הצעירים המהגרים, אם לא כולם, לא היו עוזבים אם הם היו מוצאים מקום עבודה שיבטיח להם עתיד וכבוד (אלאיאם, 1 בספטמבר 2023).

◀ מדברי מספר צעירים והוריהם מעזה שהתראיינו לכתבה ניתן ללמוד על ממדי התופעה (אלאיאם, 1 בספטמבר 2023):

◆ **אבראהים עבדאללה, צעיר, תושב דרום רצועת עזה,** אמר כי הוא מתכנן להגר מזה שנתיים, אך משפחתו מונעת זאת ממנו מחשש לגורלו. הוא ניסה לרצות אותם וחיפש מקום עבודה, אך לא מצא, עד שלא נותרה לו ברירה. הוא שכנע את משפחתו והצטרף ל-16 צעירים מקרב חבריו, שכניו ומכריו, שעשו זאת לפניו. הוא ציין שהגיש בקשה לוויזה, כיוון שהוא מתכוון להגיע לתורכיה, ומשם יתכנן אם היעד הבא יהיה אחת ממדינות אירופה או קנדה. קרי, למדינה שבה יזכה במקום עבודה ויוכל לבנות את עתידו, לאחר שבזבז שבע שנים בעזה ללא הועיל.

◆ **פאדי מצבאח, צעיר המתגורר במחוז ח'אן יונס,** אמר כי המחוז נחשב לאחד המחוזות מהם היגר המספר הרב ביותר של צעירים, עד כדי כך שלדבריו, חלק מהרחובות בבגליה החלו להיקרא על שם משפחות עזתיות, בשל המספר הרב של תושבי ח'אן יונס המתגוררים בהם. הוא ציין כי כעת הוא **מרגיש שההגירה מדבקת, שכן הגירת הקבוצות הראשונות בין השנים 2010-2014 עודדה רבים לצאת. התהליך נמשך עד היום כאשר מספר המבקשים להגר רק הולך וגדל.**

◆ **יוסף עיד, שבנו הגיע ליוון לאחר שישה ניסיונות,** הביע תקווה שיתמזל מזלו להגיע לבלגיה, שם מתגוררים עשרות קרוביו ושכניו, ושישיג אשרת שהיה, עבודה והזדמנויות לחיים טובים יותר. לדבריו, הוא שוקל לשלוח את גם בנו השני שכן העתיד ברצועת עזה עגום, ומקומות העבודה מועטים.

יציאת צעירים דרך מעבר רפיח (דף הפייסבוק של מחמד אבו אסאמה, 10 בספטמבר 2023)

◀ **מגמת העלייה בתופעת ההגירה מרצועת עזה לחו"ל החלה לאור התגברות העוני והאבטלה, בעיקר בקרב הצעירים, בוגרי האוניברסיטאות, בנוסף לאובדן התקווה לגבי העתיד, העדר אופק מדיני וכלכלי, וההתנערות של הגורמים הרשמיים ממצבם.** דווח שמספר המהגרים, יחידים ומשפחות, החל לעלות, עד כדי כך שכשמחפשים את שמותיהם של מי שהיגרו, מגלים שכולם גרים בשכונה אחת ויש ביניהם קשר דם, ואפילו שומעים על משפחות שלמות שמכרו הכל ועזבו את הרצועה ללא כוונה לחזור. התופעה נפוצה בעיקר בבית לאהיא ובמחוז ח'אן יונס. עוד צוין שהקלות היחסית לצאת מהרצועה,¹ שלא כמו בעבר, גרמה לרבים מהם לחשוב ברצינות על הגירה, לקחת הלוואה לקניית כרטיס נסיעה ולהוצאות הדרך ולצאת מהרצועה (ח'בר, 10 בספטמבר 2023).

◀ **מצטפא אבראהים, פעיל זכויות האדם, אישר כי שיעורי ההגירה מרצועת עזה עלו, וכי הם במגמות עלייה, והוסיף כי יש התעלמות או חוסר עניין רציני בתופעה הזו מצד הבכירים הפלסטינים.** הוא ציין כי לא קיימת סטטיסטיקה פלסטינית אודות מספר המהגרים. ברם, נתונים לא רשמיים, שהופצו לאחרונה ברשתות החברתיות, מדברים על כך שכ-19,000 פלסטינים ביקשו אשרת נסיעה לתורכיה במהלך שבוע אחד בלבד, ושיותר מ-83,000 איש נמצאים ברשימת ההמתנה ליציאה מהרצועה (ח'בר, 10 בספטמבר 2023).

◀ ארגוני זכויות האדם בעזה ציינו, כי יותר מ-18,000 צעירים מעזה ביקשו אשרת נסיעה לתורכיה כדי להגיע ליוון ולאחר מכן לאירופה. גם הם טוענים שחוסר התקווה בקרב הצעירים; היעדר מקומות עבודה, בעיקר בקרב בוגרי אוניברסיטאות, שמספרם מגיע למאות אלפים; העלייה בשיעורי האבטלה והעוני; קריסת המגזר הפרטי עקב הרס מפעלים וחברות; התייקרות המחירים; היעדר מדיניות טיפול סוציאלית; ורמת השירותים הנמוכה, בעיקר בריאות הנפש, וכן ההגבלות הישראליות שמוטלות על רצועת עזה כל אלה היוו כר פורה לבריחת הצעירים, המשוועים לחיים טובים יותר גם אם המחיר הוא מוות (אלקדס אלערבי, 9 בספטמבר 2023).

◀ **צלחא עבד אלעאטי, פעיל זכויות האדם, הגיב על התופעה המטרידה ואמר כי הנטייה ההולכת וגוברת של צעירים להגר אל מחוץ לרצועה ושל חלק מהם אף להתאבד מבשרת על סכנה גדולה למציאות החיים**

¹ מאז מאי 2018 בעקבות צעדות השיבה והבנות שהושגו עם ישראל ומצרים, נפתח מעבר רפיח לתנועה קבועה ורציפה של תושבים לאורך כמעט כל ימי השנה בקצב של כמה מאות ליום.

בעזה. לדבריו, היעדר תשומת הלב וההתעלמות מהנושא מצד הגורמים הממשלתיים הרלוונטיים יחריפו את המשבר ויגרמו לעלייה בפשע שכן יש מי שמעוניינים להגר, אך אין להם את סכומי הכסף לכך. עבד אלעאטי קרא לגורמים הממשלתיים לפתח תוכניות תעסוקה קבועות לצעירים, כדי שיוכלו להשיג תנאי מחיה הולמים, ולהרחיק אותם מלחשוב על הגירה או התאבדות (אלקדס אלערבי, 9 בספטמבר 2023).

ביקורת נגד ממשל חמאס ברצועה

◀ האירועים נוצלו על ידי הרשות הפלסטינית וגורמים המזוהים עמה למתוח ביקורת חריפה על ממשל חמאס ברצועה ולהאדיר את הישגי הרשות. כך למשל, העורך הראשי של בטאון הרשות הפלסטינית אלחיאת אלג'דידה, כתב שבתקופה האחרונה התרבו מקרי ההתאבדות ברצועת עזה וכך גם מקרי ההגירה מהרצועה כסוג אחר של התאבדות, שכן ישנם צעירים היוצאים, ללא היסוס, למסע רווי סכנות בים, שאולי יסתיים בחיים בטוחים ובפרנסה בכבוד!! שכן החיים ברצועת עזה, תחת שלטון חמאס, כבר לא רק קשים, אלא נטולי תקווה!! ... מוות מעולם לא היה, ולעולם לא יהיה, אופציה פלסטינית, וההתאבדות היא דבר האסור על פי האמונה. לפיכך, חמאס לא הצליחה, לא בחינוך האידיאולוגי, שלטענתה הוא משימתה העיקרית, ולא בחינוך המוסרי והערכי!! **מה שקורה בעזה הוא ששלטון חמאס מביא את המצב הביטחוני ותנאי המחיה בעזה לסף קריסה.** נוכח המציאות הכואבת והאומללה הזו, חייבת להיות עמדה לאומית כוללת לפני שרצועת עזה תגיע למצב שישמח את האויב, ויכאיב לאח, קרוב המשפחה והחבר!! (אלחיאת אלג'דידה, 4 בספטמבר 2023).

מימין: קריקטורה בנושא הגירת הצעירים מרצועת עזה. משמאל: אינפוגרפיק המשווה בין השגי הרשות: 200 אלף פלסטינים שבו למולדת באמצעות הסכמי איחוד משפחות, לבין כשלון חמאס: 350 אלף פלסטינים היגרו מרצועת עזה מאז 2007 (ערוץ הטלגרם של ערוץ עודה של נציבות ההסברה והתרבות של פתח, 10 בספטמבר 2023)

תגובות גורמי חמאס

◀ בתגובה לאירועים ולפרסומים פרסמה הרשות הכללית למעברים וגבולות ברצועת עזה (הנשלטת ע"י חמאס) הודעה בה נמסר כי בתגובה לניסיונות להטעות את דעת הקהל לגבי תנועת הנוסעים במעבר רפיח, מדגישה הרשות כי על פי הנתונים במעבר רפיח, מספר הנוסעים היוצאים או החוזרים לרצועה הוא בהתאם לממוצע השנתי, וכי לא אותר שינוי ניכר במספרים. בהודעה נטען כי התמונות שפורסמו של פלסטינים

הממתינים במשרד לקבלת הוויזה התורכית קשורים להגבלת הנפקת הוויזה לגורם אחד ובאמצעות משרד אחד בלבד בכל רצועת עזה, לאחר שבשנים קודמות היה ניתן לעשות זאת בכל משרדי הנסיעות בכל המחוזות. הרשות הזהירה מפני הפצת נתונים שגויים ומפני ההנחה המוטעית, בשוגג או בכוונה, שכל מי שנסע, עזב את רצועת עזה. היא הדגישה כי רובם המכריע של הנרשמים לנסיעה הם במסגרת מקרים הומניטריים, כגון טיפול רפואי, מלגות, קבלת מקומות עבודה, ביקור קרובי משפחה, פלסטינים המתגוררים בחו"ל או לצרכי מסחר (סמא, 8 בספטמבר 2023).

◀ **סלאמה מערוף, ראש לשכת ההסברה הממשלתית ברצועה**, אמר בראיון כי הם מבינים את הסיבות להגירת הצעירים בחיפוש אחר מקור פרנסה לשיפור תנאי המחיה בשל התנאים ברצועה תחת "המצור" המתמשך במשך יותר מ-17 שנים. לדבריו, הם פועלים ללא הרף לספק מקומות עבודה לצעירים ולבוגרי האוניברסיטאות, שהשיעור שלהם ברצועת עזה גבוה מאוד. הוא ציין כי הם חיפשו מקומות עבודה בישראל ובחו"ל, וכי הם דופקים על כל הדלתות כדי להפחית את שיעור האבטלה.

◀ הוא ציין שמספר היוצאים מרצועת עזה מקבוצת הצעירים בגילאי 18-30 מתחילת השנה ועד היום עומד על כ-10,000 איש, מהם כ-2,855 יצאו לתורכיה. אשר לתקרית בחברת "פספורט", הוא אמר כי לחברה יש בעיה מנהלתית ברורה בהתמודדות עם כמות הבקשות המוגשות לקבלת ויזה לתורכיה, שכן היא החברה היחידה המוסמכת ע"י הרשויות התורכיות להנפיק ויזה, והחברה יכולה לטפל בלא יותר מ-150 בקשות ביום (ערוץ הטלגרם של העיתונאית העזתית צאפינאז אללוה, כתבת האתר "אמד" ברצועת עזה, 10 בספטמבר 2023).

◀ בטור שנכתב באתר "פלסטין אלא'ן", המזוהה עם חמאס, תוהה הכותב מה הם שורשי השמועות והמתקפה בנושא ההגירה מעזה. לדבריו, ישנם פעילים של מנגנוני הרשות, שהמשימה שלהם היא להציג את עזה כגיהנום בלתי נסבל והשליטים בה הם כישלון, כדי להפחיד את צעירי יהודה ושומרון מלכת בדרכה של "ההתנגדות" בעזה, והם לא מהססים לשקר. פעילי הרשות יצרו יש מאין טרנד אודות עזה, לפיו קיימת "הגירה מאסיבית של צעירים אל מחוץ לרצועה כדי לברוח מהמצב הרע", כדברי השקר, ורבים הלכו בעקבות הטרנד והחלו לעודד הגירה ולתמוך במהגרים כביכול. לדבריו, נתוני ארגון (United Nation Office for the OCHA - Coordination of Human Affairs) של האו"ם, שהוא מוסד ניטרלי, מצביעים כי מספר הנכנסים לרצועת עזה (דרך מעבר רפיח) השנה היה גבוה יותר מאלה שעזבו אותה (98.5 אלף נכנסים לעומת 91 אלף יוצאים (פלסטין אלא'ן, 10 בספטמבר 2023)).